

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา วัตถุประสงค์ และประโยชน์

1.1 การสำรวจการอ่านหนังสือของประชากร

พ.ศ. 2551

ความเป็นมา

เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่านอย่างจริงจัง จึงมีความจำเป็นต้องทราบข้อมูลสถิติเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่านหนังสือของประชากร เพื่อนำไปใช้กำหนดทิศทางและมาตรการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายข้างต้น สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำโครงการสำรวจการอ่านหนังสือของประชากรครั้งแรก ในปี 2546 ครั้งที่ 2 ปี 2548 และการสำรวจปี 2551 นี้ นับเป็นครั้งที่ 3 เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับใช้พัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน ตลอดจนติดตามประเมินผลการดำเนินงานเรื่องดังกล่าว ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เนื่องจากการอ่านหนังสือทำให้ผู้อ่านมีความรอบรู้ เป็นการเพิ่มพูนศักยภาพในการดำเนินชีวิตและการทำงาน สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต จึงนับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยตรง

วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. จำนวนผู้อ่านหนังสือและไม่อ่านหนังสือพร้อมทั้งลักษณะทางประชากร
2. รายละเอียดเกี่ยวกับการอ่านหนังสือ เช่น ประเภทหนังสือที่อ่าน ความถี่ในการอ่าน เวลาที่ใช้อ่านหนังสือเฉลี่ยต่อวัน สถานที่ที่อ่าน เป็นต้น
3. ความคิดเห็นในเรื่องของวิธีการจูงใจให้ประชาชนรักการอ่านหนังสือ

ประโยชน์

1. เพื่อให้มีข้อมูลสถิติพื้นฐานเรื่องการอ่านหนังสือของประชากร
2. เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้กำหนดนโยบาย และส่งเสริมการอ่านหนังสือให้มากขึ้น และเหมาะสม เช่น
 - ทำการรณรงค์หรือจัดการส่งเสริมการอ่านในรูปแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มวัย
 - จัดหาหนังสือที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
 - จัดหาสถานที่อ่านหนังสือให้แพร่หลายและเพียงพอแก่ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ

1.2 การสำรวจสื่อมวลชนพ.ศ.2551 (หนังสือพิมพ์)

ความเป็นมา

สื่อมวลชนทางด้านหนังสือพิมพ์เป็นสื่อหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ข่าวสารของประชาชนสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งการรับรู้ข่าวสารของประชาชนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง สำนักงานสถิติแห่งชาติดำเนินการสำรวจมาแล้ว 5 ครั้ง คือ ในปี 2527 2530 2532 2538 และ 2546 หลังจากนั้นนโยบายให้จัดทำสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ ทุก 5 ปี

การสำรวจครั้งนี้เป็นครั้งที่ 6 โดยได้ผนวกข้อถกถามรวมกับการสำรวจการอ่านหนังสือของประชากร พ.ศ. 2551 เนื่องจากสำรวจในเวลาเดียวกันและเนื้อหาของการสำรวจสอดคล้องกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. จำนวนผู้อ่านหนังสือพิมพ์และไม่อ่านหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งลักษณะทางประชากร
2. รายละเอียดเกี่ยวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ เช่น ความถี่ในการอ่าน และประเภทเนื้อหาสาระที่อ่าน
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาและบทบาทของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน

ประโยชน์

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง สำหรับใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการวางแผนและปรับปรุงงานสื่อมวลชนทางด้านหนังสือพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน สังคม และประเทศต่อไป

2. ขอบข่ายของการสำรวจ

ครัวเรือนที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจ ได้แก่ ครัวเรือนส่วนบุคคล ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลทั่วประเทศ

3. เวลาอ้างอิง

ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว

หมายถึง ระยะเวลานับจากเดือนก่อนเดือนสัมภาษณ์ย้อนหลังไป 12 เดือน เช่น เดือนที่สัมภาษณ์คือ พฤษภาคม 2551 “ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว” คือ พฤษภาคม 2550 – เมษายน 2551

4. รายการข้อมูลที่เก็บรวบรวม

1. ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน
2. การอ่านหนังสือของเด็กเล็ก (อายุต่ำกว่า 6 ปี)
3. การอ่านหนังสือของประชากร (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป)
4. การอ่านหนังสือพิมพ์ของประชากร (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป)

5. ระเบียบวิธีการสำรวจ

สำรวจนี้เป็นการสำรวจด้วยตัวอย่าง (Sample Survey Method) โดยใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Two Stage Sampling โดยมีจังหวัดเป็น สตราตัม (Stratum) ซึ่งมีทั้งสิ้น 76 สตราตัม และในแต่ละสตราตัม (จังหวัด) ได้แบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อยตามลักษณะการปกครอง คือ ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยมีชุมชนอาคาร (สำหรับในเขตเทศบาล) และหมู่บ้าน (สำหรับนอกเขตเทศบาล) เป็นตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง ครัวเรือนส่วนบุคคลเป็นตัวอย่างขั้นที่สอง ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 52,000 ครัวเรือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ไปสัมภาษณ์สมาชิกของครัวเรือนตัวอย่างในเดือนพฤษภาคม และมิถุนายน พ.ศ. 2551

6. คำนิยาม

6.1 การอ่านหนังสือ

หมายถึง การอ่านหนังสือทุกประเภทนอกเวลาเรียน/นอกเวลาทำงาน รวมทั้งการอ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดี ฯลฯ ยกเว้น SMS หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

สำหรับการอ่านหนังสือของเด็กเล็ก (อายุต่ำกว่า 6 ปี) ในที่นี้หมายถึง การอ่านหนังสือในช่วงนอกเวลาเรียน ซึ่งเด็กเล็กอ่านด้วยตนเอง รวมทั้งการที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟังด้วย

6.2 หนังสือพิมพ์

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน มักจะออกเป็นรายวัน แต่อาจออกเป็นราย 2 วัน 5 วัน 7 วัน 10 วัน หรืออื่น ๆ ก็ได้ แต่ไม่ทิ้งช่วงนานเกินไป ไม่เย็บเล่ม และไม่ปก

ขนาดของหนังสือพิมพ์ มีขนาดไม่แน่นอน ส่วนใหญ่มีขนาดประมาณ 40 X 55 ซม.

6.3 นิติสาร

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่จะออกเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือน มักจะมีขนาดเล็กกว่าหนังสือพิมพ์ มีปกเย็บเล่ม มีการจัดหน้า โดยใช้สีสันและรูปภาพสวยงาม พิถีพิถันกว่าหนังสือพิมพ์ เนื้อหาอาจเกี่ยวกับข่าวสาร ความรู้ สารคดี นิยาย หรืออื่น ๆ

6.4 วารสารหรือเอกสารประเภทอื่น ๆ ที่ออกเป็นประจำ

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นประจำแต่มีรูปร่างลักษณะที่ไม่สามารถจัดประเภทเป็นหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารได้ วารสารส่วนใหญ่มักจะมีเนื้อหาทางวิชาการ แต่อาจมีวารสารบางประเภทที่เน้นในเรื่องข่าว และความคิดเห็น แต่ไม่มีการตกแต่งรูปเล่มเหมือนนิตยสาร

วารสาร ส่วนใหญ่จะมีคำว่า “วารสาร” นำหน้าชื่อหนังสือ และเนื้อหาจะหนักกว่านิตยสาร ตัวอย่างหนังสือวารสาร เช่น วารสารข้าราชการ วารสารที่ดิน วารสารบริหารธุรกิจ เป็นต้น

ส่วนเอกสารประเภทอื่น ๆ ที่ออกเป็นประจำ อาจออกมาในลักษณะของแผ่นพับ แผ่นปลิว จุลสาร (Bulletin) จดหมายข่าว (Newsletter) หรืออื่น ๆ ส่วนใหญ่จะจัดทำโดยสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือส่งเสริมกิจกรรมของหน่วยงานนั้นโดยเฉพาะ เช่น สารสถิติ สารผู้ใหญ่ ข่าวสารการเกษตร ข่าวสารการบินพาณิชย์ จุลสารการท่องเที่ยว จุลสารดาวเทียม จดหมายข่าวไทย คดีศึกษา เป็นต้น

6.5 นวนิยาย การ์ตูน หรือหนังสืออ่านเล่นต่าง ๆ

หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มักออกไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน มุ่งให้อ่านเพื่อความเพลิดเพลินใจ เช่น นวนิยาย นิทาน การ์ตูน เป็นต้น

หนังสือนวนิยายหรือเรื่องอ่านเล่นต่าง ๆ ในที่นี้ ต้องพิมพ์เป็นเล่ม ไม่ใช่นวนิยายหรือเรื่องอ่านเล่นที่พิมพ์เป็นตอน ๆ ในหนังสือประเภทอื่น ตัวอย่างหนังสือนวนิยาย เช่น เพชรพระอุมา คำของคน คู่กรรม เป็นต้น

หนังสือการ์ตูน ได้แก่ ขายหัวเราะ และการ์ตูนญี่ปุ่น เป็นต้น

6.6 แบบเรียนหรือตำราเรียนตามหลักสูตร

หมายถึง สิ่งพิมพ์ หนังสือ หรือตำราที่โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษากำหนดให้ใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรรวมทั้ง เอกสาร หนังสือหรือตำราที่ใช้อ่านเพื่อสอบด้วย เช่น คู่มือเตรียมสอบ หนังสือแนวข้อสอบ และหนังสือประกอบการเรียนพิเศษ เป็นต้น

6.7 ตำรา หนังสือ หรือเอกสารที่ให้ความรู้

หมายถึง สิ่งพิมพ์หรือเอกสารที่มุ่งให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้อ่านเป็นประการสำคัญ ส่วนใหญ่มักจะออกในลักษณะของหนังสือ (Book) มีการเย็บเล่ม ไม่รวมแบบเรียนหรือตำราเรียนตามหลักสูตร

ตำรา หนังสือ หรือเอกสารที่ให้ความรู้ ในที่นี้ ต้องใช้ในวัตถุประสงค์อ่านเพื่อให้ความรู้ทั่ว ๆ ไป เพื่อเสริมความรู้ ไม่ใช่มุ่งเพื่อสอบ (ไม่รวมตำราที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ใช้อ่านเพื่อสอบ)

6.8 หนังสือหรือเอกสารเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนา

หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับหลักหรือคำสอนทางศาสนา หลักการปฏิบัติทางศาสนา ประวัติกคณสำคัญทางศาสนา และเรื่องเล่าทางศาสนา

6.9 ข่าว

หมายถึง การรายงานเหตุการณ์ปัจจุบันหรือข่าวสารที่น่าสนใจ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารที่เสนอ โดยลักษณะของข่าวนั้นจะต้องเป็นข้อมูล ข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวใหม่ ๆ และทันต่อเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทัศนะของผู้รับสาร การเสนอข่าวอาจใช้การพูด การเขียน การใช้ภาพ แถบบันทึก วีดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ หรือสื่ออื่น ๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ต้องไม่มีการแสดงความคิดเห็นในการเสนอข่าว

ข่าวอาจจำแนกเป็น ข่าวที่น่าสนใจทั่ว ๆ ไปในประเทศ ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ และข่าวระหว่างประเทศ ข่าวและความเคลื่อนไหวในวงการกีฬา ความเคลื่อนไหวในวงการธุรกิจบันเทิง และข่าวประเภทอื่น ๆ

6.10 สารคดีหรือความรู้ทั่วไป

หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้หรือสารคดี โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การดำเนินงานของรัฐ เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ศาสนา จริยศึกษา สุขภาพ อนามัย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี และแม่บ้าน

6.11 ความคิดเห็นหรือวิเคราะห์

หมายถึง บทความ บทบรรณาธิการ หรือข้อเขียนแบบอื่น ๆ ที่แสดงทัศนะหรือความคิดเห็น ตลอดจนการวิเคราะห์วิจารณ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การดำเนินงานของรัฐ เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ศาสนา จริยศึกษา สุขภาพ อนามัย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี และแม่บ้าน นอกจากนี้ยังรวมถึงบทความที่เสนอความคิดเห็น

วิพากษ์ วิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น การพยากรณ์ชีวิต การวิเคราะห์ข่าวและเหตุการณ์ต่างประเทศ การวิเคราะห์และวิจารณ์ข่าวแบบชาวบ้าน เป็นต้น

6.12 บันเทิง

หมายถึง เนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) **แสดงด้วยภาพ** ได้แก่ ภาพเขียนหรือภาพถ่าย เช่น การ์ตูนสำหรับเด็ก ภาพล้อทางการเมือง เป็นต้น
- 2) **บรรยายด้วยข้อเขียน** ได้แก่ เรื่องสนุก ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องแปล เรื่องสั้น เป็นต้น

6.13 ธุรกิจหรือโฆษณา

หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม รวมถึงข่าวเพื่อการเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ (Publicity and public relations) และเนื้อหาที่เป็นประกาศสรรพคุณ คุณภาพ หรือคุณประโยชน์ของสินค้าและบริการ (Advertisements)